

safetec

A TÜV Rheinland Company

Oppfølging av organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø på gruppenivå

Studie gjennomført av Safetec i samarbeid med UiS

Studien

Safetec har utført en kvalitativ studie på vegne av Havindustritilsynet

Studien ble gjennomført i 2023 og rapporten levert i 2024

Studien har vært gjennomført i samarbeid med Universitetet i Stavanger

Safetec og UiS har i dette arbeidet undersøkt hvordan organisatorisk og psykososial risiko på gruppenivå kan følges opp og styres i petroleumsvirksomheten

Datainnsamling og aktiviteter i studiearbeidet

Hvorfor følger vi opp organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø?

Virksomheter kan legge til rette for sikkert arbeid og positive helsegevinster for menneskene i organisasjonen ved at arbeidsmiljøet er godt. Virksomheter har mye å vinne på å jobbe systematisk for å både oppnå positive effekter og unngå negative effekter av OPA.

En avgjørende forutsetning for å få et arbeidsmiljø som er trygt og helsefremmende er at organisasjonen har tilstrekkelig kunnskap om arbeidsmiljøet, hvilke forhold ved virksomheten som kan skape uheldige effekter i det aktuelle arbeidsmiljøet, hvordan arbeidsmiljøet virker på menneskene som arbeider i virksomheten og hvordan uheldige konsekvenser av arbeidsmiljøet kan unngås

Analyse av data har resultert i sentrale prinsipper for oppfølgingsarbeidet

1. Prinsipper for hvordan oppfølgingsarbeidet bør foregå i virksomheten
2. Prinsipper for hvem som bør være involvert i oppfølgingsarbeidet
3. Prinsipper for kvaliteten i data og metoder
4. Prinsipper for utforming av primærforebyggende tiltak

Hva har vist seg å være sentrale prinsipper for oppfølging av OPA?

- Helhetlig og prosessuell tilnærming: En tilnærming som inkluderer alle aspekter av arbeidsmiljøet og sikrer en kontinuerlig prosess fra identifisering av risiko til implementering av tiltak.
- Valide metoder og metodisk tilnærming: Bruk av flere og ulike metoder som er vitenskapelig forankret og har vist seg effektive i praksis.
- Kontekstorientert analyse: En dyp forståelse av virksomhetens unike situasjon og behov for å sikre at tiltakene er tilpasset riktig.
- Primærforebyggende tilnærming: Fokus på å forebygge risiko før den oppstår, heller enn å håndtere konsekvensene etterpå.
- Bruk av ekspertkompetanse: Innhenting av kunnskap og veiledning fra fageksperter innen organisasjonspsykologi for å sikre relevante og effektive tiltak.

Hva har vist seg å være sentrale prinsipper for oppfølging av OPA?

- Fokus på resultat og prosess: Vektlegging av både de endelige resultatene og prosessen som fører til disse resultatene, inkludert medvirkning fra alle nivåer i organisasjonen.
- Bred deltakelse og involvering: Engasjere ansatte på alle nivåer, inkludert ledelse, for å sikre forankring og eierskap til tiltakene.
- Operasjonalisere tiltak til konkrete aksjoner: Oversette tiltak til spesifikke, håndterbare oppgaver som kan implementeres og måles.
- Evaluere tiltakene med hensyn til innsats, resultater og effekt: Kontinuerlig vurdering av tiltakenes effektivitet for å sikre at de har ønsket påvirkning.
- Integrere arbeidet med OPA i den daglige virksomhetsstyringen: Sikre at OPA-arbeidet er en integrert del av den generelle virksomhetsstyringen for å fremme en kultur for kontinuerlig forbedring.

Inndeling av arbeidet i faser

Det evalueres både hvordan selve prosessen har vært og resultatene av intervensjonen opp mot risikofaktorer. Det legges også planer for videre arbeid med tiltakene.

Bred deltakelse er en nøkkelfaktor for å sikre engasjement og riktige tiltak. Tiltakene skal ha teoretisk grunnlag og samtidig være skreddersydde til den enkelte organisasjons øvrige prosesser og systemer. Avgjørende at tiltak støttes og prioriteres av lederne.

Etablere felles forståelse for risikoreduserende arbeid og fremme helse og velvære i virksomheten. Kontekstspesifikke intervensjoner.

Identifisere utfordringer og muligheter og underliggende rotårsaker. Fagekspert bruker tilpassede metoder som fanger kontekstspesifikke arbeidskontekster.

Nivået av intervensjonen er avgjørende for effekt

Primærforebyggende

- Unngå at eksponering oppstår
- Eliminere risiko
- Redusere sannsynlighet

Her har vi «fix the work»

Sekundærforebyggende

- Begrense eksisterende eksponering
- Øke toleranse for eksponering

Tertiærforebyggende

- Begrense konsekvenser av eksisterende eksponering
- Redusere oppstått konsekvens

Her har vi «fix the worker»

Prioritering av effektive tiltak

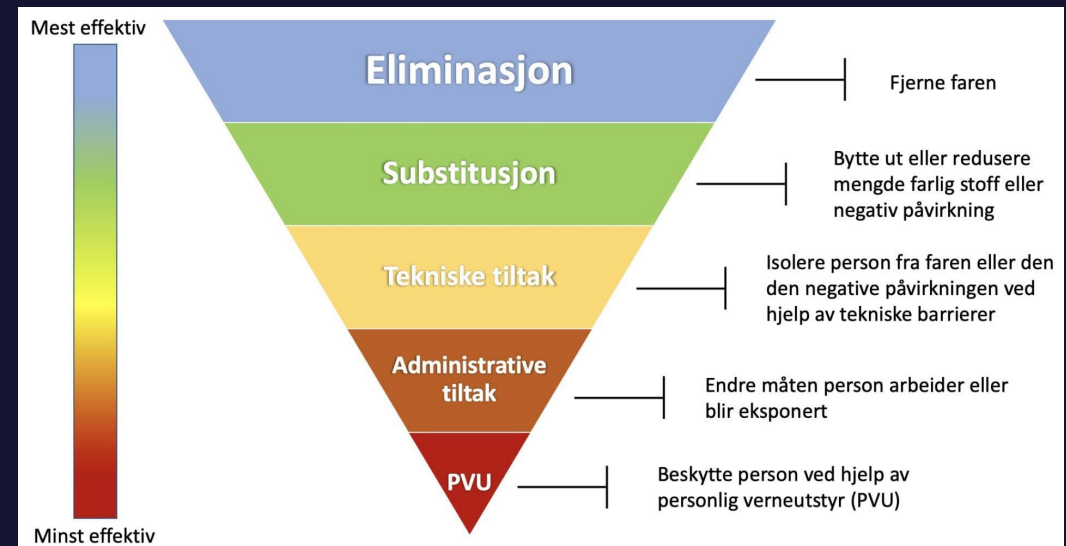
Tiltakshierarkiet

Forskere på effektive OPA-intervensjoner fremhever betydningen av primærintervensjoner, og har brukt *tiltakshierarkiet* for å modellere iverksettelse av tiltak for OPA.

Tiltak for OPA bør fokusere på eliminasjon av faren som en start.

For å eliminere faren må en forstå hvordan faren oppstår.

Tilsynsrapporter har vist at selskaper i næringen oftere har på plass sekundærforebyggende og tertiærforebyggende tiltak enn primærforebyggende tiltak som eliminerer risiko.

Metodisk tilnærming ved OPA-arbeid

Hvilken metode som velges er avgjørende for om arbeid med OPA lykkes. Figuren til høyre viser de fire viktigste elementene for å sikre at kvaliteten på tiltakene som springer ut av analysen er effektive og primærforebyggende.

- **Datakvalitet:** Sikre at dataene som brukes er relevante og pålitelige. Fordelaktig med kvalitative data for å forstå hvordan risiko oppstår. Ubearbeidede surveydata alene gir ikke svar på formålstjenlighet.
- **Valide metoder:** Bruk av kvalitative metoder som er forankret i praksis og forskning sikrer at tiltakene som iverksettes er effektive. Det er viktig med fagkompetanse for å velge riktige metoder. Flere metoder er nødvendig for å dekke alle trinn.
- **Kontekstorientert analyse:** Forståelsen av virksomheten og dens unike kontekst er avgjørende. Analyser må ta hensyn til hvordan arbeidet planlegges, gjennomføres og organiseres.
- **Faglig metodekompetanse:** Det er essensielt med dybdekunnskap om de metodene som brukes for å kunne identifisere og analysere risiko på en effektiv måte.

Å sette prinsipper og kriterier ut i praksis

Hvordan arbeide med OPA?

Planlegging

I det første trinnet defineres omfang, kontekst, mål og kriterier for oppfølgingsarbeidet. Dette overlapper med § 11 i styringsforskriften som blant annet viser til at kriterier skal foreligge i forkant av vurderinger av tiltak og at kriterier skal bygge på HMS-mål virksomheten har. Ifølge § 11 skal beslutninger som angår helse, miljø og sikkerhet være allsidig og tilstrekkelig belyst.

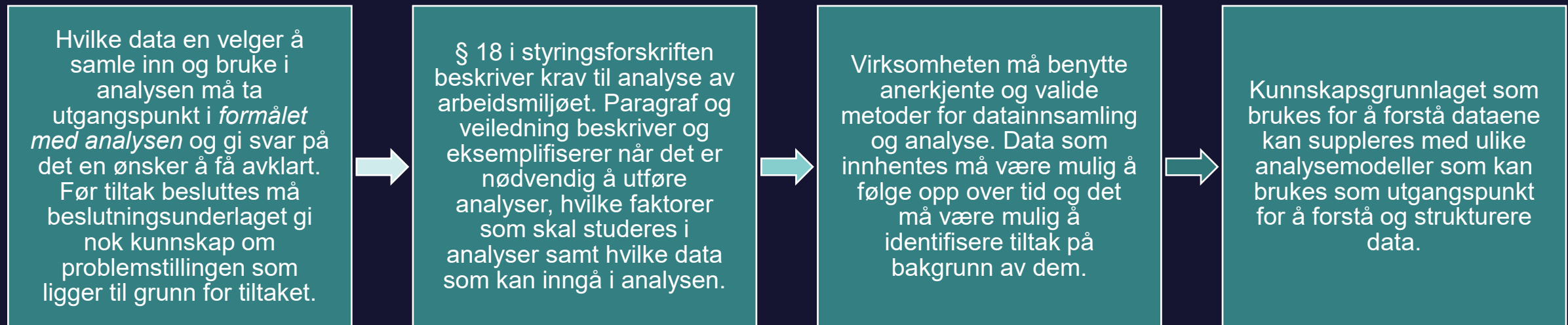
I planleggingsfasen fremheves viktigheten av å definere rammer for risikovurderingsprosessen. Dette kan blant annet innebære å definere prosessen og velge metoder som skal benyttes i styringsarbeidet.

Dokumentere i styrende dokumentasjon og sikre at prosessene gjennomføres i henhold til det som er nedfelt i styrende dokumenter. Hvis ikke prosessen er i henhold til beskrivelser i styrende dokumentasjon bør det justeres slik at «kartet og terrenget» stemmer overens. Beskrivelser i dokumenter i styringssystemet mister sin verdi dersom det ikke reflekteres i praksis.

Innsamling av data og vurdering av risiko

Når virksomhetene skal starte med innsamling av data og vurdering av risiko anbefales det å forholde seg til følgende rammer

Innsamling av data og vurdering av risiko

Nøkkelpunkter

Når virksomheter samler inn data, viser forskning at det er viktig å legge til rette for en prosess som sikrer at vi får tak i medarbeidernes tolkning og opplevelse av arbeidsmiljøet. Dette er i tråd med regelverket.

Når datainnsamlingen er ferdig er virksomheten ikke i mål med arbeidet med oppfølging av OPA. Hvert trinn i risikovurderingsprosessen må gjennomføres. Metoden er kun formålstjenlig hvis den belyser forsvarligheten i arbeidsmiljøet på bakgrunn av data og analyse av data som inngår i risikovurderingen.

Det er av stor betydning at det ikke er et direkte hopp fra datainnsamling til tiltak, men at dataene bearbeides og analyseres i lys av kunnskapsgrunnlag og evalueres i lys av kriterier for iverksetting av tiltak.

Planlegging og gjennomføring av tiltak

Resultatene etter analyse av arbeidsmiljøet må evalueres opp mot kriterier for tiltak slik det fremgår av § 11 i styringsforskriften. § 33 i aktivitetsforskriften handler om prinsipper og hensikter med risikoreducerende tiltak og trekker frem at risikoreduksjon eller tiltak skal ta utgangspunkt i gjennomførte analyser

Bred deltakelse og involvering både «top down» og «bottom up» øker sannsynligheten for å lykkes med identifisering og gjennomføring av primærforebyggende tiltak. Ledelsen må være involvert.

Involvering av medarbeidere har også en prosessuell verdi, og bidrar til motivasjon og «readiness for change». Når tiltak knyttes opp til lokale og kontekstspesifikke forhold, samt måten arbeidet gjennomføres og organiseres på, kjenner medarbeidere seg igjen i utfordringene og løsninger.

Evaluering av tiltak – kontinuerlig forbedring

- Følge opp og evaluere både prosessen og effekten av konkrete risikoreduserende tiltak.
- Evaluering av effekten av tiltak innebærer å sjekke om det har skjedd endringer i gjennomføring eller organisering av arbeidet og vurdere hvordan endringene oppleves. En viktig hensikt med å gjøre en slik vurdering vil være å se om det er behov for ytterligere tiltak eller om OPA er tilfredsstillende etter endring.
- I etterkant av evalueringen kan det være behov for å følge opp resultatet. En grunn kan være at det er behov for nye tiltak, eller at det vurderes at det er nødvendig å jobbe lengre med eksisterende tiltak for å se effekt. Det kan være behov for å implementere tiltak på nytt fra begynnelsen av, fordi tiltak ikke har blitt gjennomført, eller bare delvis har blitt implementert.
- For sikre kvalitet i dette steget av prosessen er det anbefalt at virksomhetene tar i bruk skreddersydde verifikasjonsprosesser, som reflekterer den aktuelle virksomhetens kontekst, målsetninger og kriterier.
- Evalueringer av tiltak er verdifulle data som kan inngå i nye analyser og vurderinger av risikoforhold som bør tas med i oppfølgingsarbeidet videre.

Avslutning

Konklusjon

Det er mulig å integrere prinsipper og kunnskap fra forskning og fageksperter i det praktiske arbeidet med oppfølging av OPA i en virksomhet. I rapporten viser vi at det er stor grad av overlapp mellom prinsippene og kriterier for OPA som fremheves av forskningstradisjon og fageksperter, og hvordan regelverket er utformet. *Det vil si at om virksomheten følger regelverket, ivaretar de dermed overordnet sentrale faglige og praktiske prinsipper i arbeidet.*

Arbeidet med OPA må settes på agendaen, operasjonaliseres og tildeles et klart og tydelig mandat som er godt forankret hos ledelsen på alle nivåer i virksomheten.

Det er behov for definerte roller og ansvar for arbeidet med OPA i organisasjonen, kapasitet og kompetanse til gjennomføring, samt nødvendig infrastruktur og verktøy i arbeidet.

Arbeidet med OPA må følge prosess for helhetlig risikostyring. Arbeidet på hvert av trinnene må bygge på hverandre. Metodene som brukes i trinnene for styringen må være egnet hver for seg og sammen for å skape helheten. Vekten må legges på det primærforebyggende.

Råd til selskaper i næringen

For å styrke oppfølging av organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø i tråd med krav i regelverk peker følgende områder seg ut som de viktigste å prioritere:

- Sikre at OPA-arbeid er forankret og prioritert på alle nivåer i virksomheten
- Beskrive og dokumentere arbeidsprosessene, kriterier for oppfølging og roller i oppfølgingsarbeidet av OPA i styringssystemet til virksomheten
- Bruke valid metodikk og formålstjenlige fremgangsmåter i prosessene for å identifisere, analysere og redusere risikoforhold
- Ta i bruk fageksperter og involvere medarbeidere i hele prosessen og på sentrale beslutningsarenaer i virksomheten

Takk for meg!

Lene Gravdal

Sikkerhetsrådgiver/Psykolog

☎ 93699433

✉ lene.gravdal@safetec.no

